

**ՊՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆԻ
ԱԳՐՈՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐ**

ԳՅՈՒՂՅՐԱՏ

1937

ՅԵՐԵՎԱՆ

634
7-95

634
7-95

ւր.

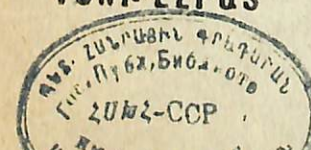
Պ Տ Ղ Ա Տ Ո Ւ Տ Ն Կ Ա Ր Ա Ն Ի
ԱԳՐՈՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐ

10004074
4/8/3

ԳՅՈՒՂՀՐԱՏ

1937

ՅԵՐԵՎԱՆ

Հայկական ԽՍՀ-ի Ժողովուրդին և ՀԿ(բ)Կ-ի Կենտկոմը 1936 թ. նոյեմբերի 6-ի ՀԽՍՀ-ում մրգաբուծությունը և խաղողաբուծությունը զարգացնելու 1936 թ. աշնան և 1937 թ. պլանի մասին» պատմական վերոշման մեջ բոլոր խորհրդային, կուսակցական և հողային կազմակերպությունների առաջ իր ամբողջ սրբությամբ խնդիր և դնում լայնորեն ընդարձակելու խաղողի և մրգատու այգիների տարածությունը:

Խորհրդային կուսակցության, կուսակցական կուսակցականների, կուսակցականների ինքնազործունեության հիման վրա, այդ պլանի համաձայն, մինչև 1938 թիվը տնկվելու յե 2524 հեկտար պտղատու այգի, վոչ միայն խորհրդային կուսակցության և կուսակցականների մասսիվ հողամասերում, այլև կուսակցականների տնամերձ հողամասերում:

3-րդ հնգամյակում անկասկած այդ տարածություններն ելավելի ընդարձակվելու յեն այն հաշվով, վոր պարտադիր կարգով բոլոր կուսակցականները և կուսակցականներն ունենան իրենց սեփական այգիները, վորպեսզի ամբողջ յերկիրը ծածկված լինի ծաղկող այգիներով:

Խորհրդային Հայաստանն ունի բոլոր բարեհաջող բնապատմական պայմանները և հնարավորությունները՝ այգիների զարգացման համար, սակայն վերը հիշված խնդիրների կատարումը հնարավոր և նոր տնկումները տնկանյութով ապահովելու դեպքում, վորի նկատմամբ ամենուրեք մեծ պահանջ և զգացվում:

Ուստի մրգաբուծության զարգացման կարևորագույն խնդիրներից մեկն էլ պտղատու տեսակների տնկարանային տնտեսության ցանցի ուժեղ զարգացումն է:

Ժողովուրդի և կենտկոմի վորոշումով սահմանված է 289,8 հեկտար պտղատու տնկարանների կազմակերպման պլան, վորը գերազանցում է մինչև այժմ գոյություն ունեցող տարածությունները համարյա 3 անգամ:

Պարզ ու վորոշակի խնդիր է դրված, վորպեսզի առանց բացառության յուրաքանչյուր շրջան կազմակերպի մի քանի կոլտնտեսային տնկարաններ այն չափով, վոր լիովին բավարարի շրջանի պահանջը տնկանյութի մեջ:

Տնկարանային տնտեսությունը ղեկավարելու և լավ տնկանյութ ստանալու համար մեծ հմտություն, փորձ ու գիտություն է պահանջվում, սակայն Հայաստանի կոլտնտեսականների խորագույն մասը համարյա բոլորովին անծանոթ է այդ գործին:

Այդ բացը լրացնելու համար հրատարակվում է ներկա բրոշյուրը, վոր պարունակում է պտղատու տնկարանի ագրոտեխնիկական միջոցառումների և կանոնների անհրաժեշտ և պրակտիկ միանիմումը:

ՏՆԿԱՐԱՆԻ ՏԵՂԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. Պտղատու տնկարանի վայրի ընտրության ժամանակ պետք է հաշվի առնել պտղատու տեսակների համար պահանջվող համապատասխան ա) կլիմայական պայմանները, բ) բարձրությունը ծովի մակերևույթից, գ) յերկաթգծին, խճուղիներին մոտ գտնվելը, դ) տվյալ տնտեսության ապահովվածությունը բանվորական ուժով:

2. Տնկարանի տեղի ընտրությունը պետք է կատարվի հողամասի բազմակողմանի ուսումնասիրման հիման վրա (դիրքը, թեքությունը, հողը և յենթահողի վորակը, ստորերկրյա ջրերի բարձրությունը, ապահովվածությունը վոռգվող ջրով, պաշտպանվածությունը քամիներից ու անասուններից, տնկարանի հետագա զարգացման հնարավորությունը):

3. Տնկարանի տեղն առանձնապես սերմնարանի համար գերադասելի յե, վոր հարթ լինի, առանց խորդուրորությունների. անհարթությունը ղժվարեցնում է ցանքի կատարումը, գյուղգործիքների գործադրումը և առաջացնում է տնկիների անհավասար զարգացում:

Տեղի ընտրության տեսակետից խիստ ցանկալի յեն գետերի հովիտները և սարալանջերի ստորին հարթ մասերը:

4. Անշաւն թեքություն ունեցող հողամասերը կարելի յե ոգտագործել, յեթե նրանք ուղղված են դեպի հարավ կամ հարավարեւմուտք, քանի վոր այդ թեքությունների վրա բույսերն առավոտյան ցրտերից համեմատաբար քիչ են տուժում: Հողամասի թեքության գեպըում տնկարանի շարքերն անպայման հարկա-

վոր և գասաւորել հողամասի դիրքին հորիզոնական ուղղութեամբ, կանոնավոր վոռոգումն ապահովելու և հողի վերին պարարտ շերտը լվացումից կանխելու նպատակով:

5. Տնկարանի համար պետք է ընտրել սննդանյութերով հարուստ, խորը թափանցիկ սևահողերը, ավազակավային-կավազալային, մոլախոտերից և քարերից ազատ հողամասերը. խիստ ծանր կավային հողերը պետքական չեն, քանի վոր նրանք տալիս են վատորակ արմատային սիստեմ ունեցող վայրակներ:

Գարքարոտ, շոռաքյաթ, ճահճային, ինչպես նաև խիստ ծանր կավային հողերը տնկարանի համար պետքական չեն:

6. Յենթահողը պետք է ունենա լավ ջրաթափանցկութուն, այլապես ավելորդ ջրերի կուտակման հետևանքով տնկիները կտուժեն և հեշտութեամբ կցրտահարվեն:

Պետք է խուսափել բարձր ստորերկրյա ջրեր ունեցող հողամասերից:

7. Հայաստանի բոլոր շրջաններում, հատկապես հարթավայրի պայմաններում, պտղատու տնկարանները պետք է լիովին ապահովված լինեն վոռոգվող ջրով:

8. Բացի տեղի դիրքից և բնական պայմաններից, մեծ նշանակութուն ունի թե նախորդ տարիներում ինչ կուլտուրայով է զբաղված յեղել հողամասը:

Մոլախոտերով վարակված՝ յերկար տարիներ մշակված և ուժասպառ հողերը բնականաբար լավ արդյունք չեն տա. նրանց հարկավոր է նախապես լավացնել կանոնավոր ցանքաշրջանի միջոցով:

9. Մայիսյան բզեզով և ընդհանրապես ֆլասատուններով վարակված հողերը տնկարանի համար չպետք է ընտրել:

10. Տնկարանը պետք է պաշտպանված լինի ցուրտ և ուժեղ քամիներից, անասուններից և տնային թռչուններից:

Դրա համար տնկարանն անհրաժեշտ է ցանկապատել փառով, փշոտ թփերով, ինչպես նաև ստեղծել կենդանի ցանկապատ արագ աճող բույսերից (բարդենի, փշատենի, թթենի, ակաղիա, գեղեճի, հաղարճենի, վայրի տանձենի, վարդենի, անտառային և ղեկորատիվ ծառեր և այլն):

11. Մշտական տիպի խոշոր տնկարանի համար առանձնացրած հողամասի տարածութունը չպետք է պակաս լինի ընդունված ցանքաշրջանառութեան դաշտերի քանակից, այսինքն՝ 6—7 հեկտարից:

ՀՈՂԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

12. Տնկարանի համար ընտրված հողամասը ցանկալի չե, վոր վաղորոք պատրաստված լինի նախորդ այնպիսի կուլտուրաների միջոցով, վորոնք վոչ միայն չհյուծեն հողը, այլև, ընդհակառակը, հարստացնեն այն սննդարար նյութերով ու բարելավ են նրանց կառուցվածքը:

Հանձնարարվում է, վորպես նախորդ կուլտուրա, հողամասն զբաղեցնել թիթեռնածաղիկ բույսերով, հարթավայրի շրջաններում՝ առվույտով, լեռնային և նախալեռնային շրջաններում՝ կորնդանով, յերեքնուկով ու վիկայով:

13. Մոլախոտերով խիստ վարակված հողերը պետք է գոնե մեկ տարի թողնել սև ցելի կամ շաքարեղի կուլտուրաների տակ, ու նրա կանոնավոր մշակումով ազատել հողամասը մոլախոտերից:

14. Տնկարանի համար հատկացված հողամասը հարկավոր է հերկել տրակտորի կամ ձիու գութանով, 18—25 ամ խորութեամբ, նայած հողի տեսակին:

Վորտեղ կրնա ազատ պլանտաժային գութաններ, կարելի չե նրանցով հերկել հողամասը մինչև 30 ամ խորութեամբ:

15. Գարնանը պտղատու ծառերի սերմեր ցանելու կամ վայրակներ տնկելու դեպքում հողամասն անպայման պետք է հերկել վաղ աշնանից, թողնելով այն առանց փոցխելու ամբողջ ձմեռվա ընթացքում:

Վաղ գարնանային աշխատանքներն սկսվելուն պես այդ հողամասերում 13—15 ամ խորութեամբ կրկնահերկ անել և հետո փոցխել զիգ-զագ փոցիով՝ մեկից յերկու յերես:

Աշնանը ցանք անելու կամ վայրակներ տնկելու համար, հողամասը պետք է հերկել գարնանից, ամառն ընթացքում փոցխելով հողը 2—3 անգամ՝ խոնավութունը պահպանելու և մոլախոտերը վոչնչացնելու համար, ցանքի ժամանակ կրկնահերկ կատարելով 13—15 ամ խորութեամբ:

16. Տնկանյութի աճեցողության գլխավոր պայմանները հողամասի կտնոնավոր մշակումն են:

Պետք է հիշել, վոր ուժասպառ հողից լավ տնկանյութ չի ստացվի, ուստի հողամասը պետք է պարարտացնել, այլապես սերմնարուեսները և վայրակները կգարգանան շատ դանդաղ և նվազ:

Բացի պարարտ և թիթեռնածաղիկ բույսերի տակ գտնված հողերից, մյուս բոլոր տեսակի հողերը (հատկապես յերկար տարիներ հացահատիկային կուլտուրաներով զբաղված, ինչպես նաև փոշիացած ու կառուցվածքը կորցրած հողամասերը) պետք է պարարտացնել գոմաղբով՝ հեկտարին 30 — 40 տոննի (60 — 80 սայլի սահմաններում):

Գոմաղբի պակասության դեպքում կարելի չէ սահմանափակվել հանքային պարարտանյութերով. պարարտանյութերի միջին դոզաներն են մեկ հեկտարի համար՝ սուպերֆոսֆատ 3 — 4 ցենտներ, քլորական կալիում 2—3 ցենտներ և ամոնիում-սուլֆատ 2,5—3 ցենտներ:

17. Տնկարանում տնկիների աճեցման համար պահանջվում է յերկու տարի կորիզավորների համար և 4 տարի հնդավորների համար. այդ ժամանակամիջոցում տնկիներն ուժեղ չափով հյուսձում են հողը, ուստի ցանք անել նույն տեղում յերկրորդ անգամ կարելի չէ միայն 3—4 տարի անցնելուց հետո:

ՍԵՐՄԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ

18. Տնկարանում ցանք կատարելու համար պետք է պատրաստել պտղատու ծառերի սերմեր—խնձոր, տանձ, բալ, շրբ, կեռաս, դեղձ, ծիրան, նուշ և այլն:

Խնձորի, բալի, տանձի, շրբի, կեռասի սերմերը, վորպես կանոն, պետք է վերցնել անտառային վայրի պտղատու ծառերից. ծիրանի կորիզները՝ «խարջի» կոչվող ծիրանից, դեղձը՝ բոլոր լավորակ փոփոխակներից, նախորոք ապրորացիայի յենթաբեկիտաց հետո:

19. Հայաստանի բոլոր անտառային շրջանները ՀԺԿ-ի պլանի համաձայն պարտավոր են ապահովել շրջանի անտառներից սերմեր հայթայթելու գործը. այդ և՛ եփան կնստի, և՛ ստուգված սերմ հստացվի. սրա առավելությունը նաև այն է, վոր տվյալ շրջանի պատրաստված սերմերն ավելի լավ են հարմարված տեղական հողային և կլիմայական պայմաններին:

Անտառագործի շրջանները սերմեր կարող են ձեռք բերել ՀԺԿ-ի կարգադրի համաձայն, այլ անտառային շրջաններից:

20. Սերմերը մթերելու համար անհրաժեշտ է վաղորոք ուսումնասիրել տվյալ անտառի պտղատու ծառերի վայրը, նույնիսկ առանձին ծառեր, և ոգտագործել միայն այն ծառերը, վորոնք քիչ փուշ ունեն և աչքի յեն ընկնում իրենց չորագիմացկունությամբ կամ ցրտադիմացկունությամբ, առատ պտղաբերությամբ և հիվանդությունների ու վնասատուների նկատմամբ ունեցած կայունությամբ:

21. Վայրի պտղատու ծառերի մեջ յերբեմն զգալի չափով նկատվում են ուշահաս ձմեռային փոփոխակներ, վորոնք միջահաս պտուղների մասսայական հավաքման ժամանակ դեռևս լիովին հասունացած չեն լինում: Այս դեպքում անհրաժեշտ է պտուղների հավաքումը կատարել ըստ հասունացման և յերբեք նրանց չխառնել:

22. Սերմերը պետք է պատրաստել միանգամայն հասունացած պտուղներից. չհասունացած սերմերն ունենում են ցածր ծլունակություն: Նրանք չպետք է վարակված լինեն հիվանդություններով ու վնասատուներով, նկատված դեպքում անհրաժեշտ է անմիջապես ջրկել և հեռացնել:

Խաշած պտուղներից յերբեք սերմեր ստանալ չի կարելի, վորովհետև նրանք ամբողջովին կորցնում են ծլունակությունը:

23. Դեղձի և ծիրանի կորիզները հանում են պտուղները կտրտելով կամ թե կարելի չէ ստանալ կոնսերվի գործարաններից, սառը վերամշակում կատարելու դեպքում:

24. Խնձորի և տանձի սերմերի մասսայական պատրաստման ժամանակ գործադրվում է հետևյալ միջոցը.

Հավաքված պտուղներից կույտեր են կազմում 50 — 60 ամբարձրությամբ և չտաքանալու համար հաճախակի խառնում թրակով:

Յերբ պտուղները գերհասունանում են և նույնիսկ նեխում, հարկավոր և ջարդել փայտյա թակերով: Այնուհետև լցնել տա-
կառի մեջ ու ջուր ածել վրան, ապա այդ խառնուրդը վորեկ
փայտով լավ տրորել, վորից չնչը կբարձրանա վեր, իսկ սերմերը
կմնան տակառի հատակում: Ջուրը և չնչը թափելուց հետո սեր-
մերը վերցնում են մաղով, նորից տրորում ու մաքրում և ապա
փռում ու չորացնում ստվերում: Չորացնելուց հետո հարկավոր և
լավ մաղել, քամհարել, հեռացնել նրանից բոլոր կեղտերը, ինչ-
պես և անպետք սերմերն ու պահել մկնկրից ազատ, հով պահեստ-
ներում, փոքր պարկերի մեջ՝ նրանց յերկաթալարով կախելով
առաստաղից կամ պատերից:

Սերմ ստանալ կարելի չե նաև հետևյալ ձևով. պտղահատով,
վորտեղ այդ կա, կամ թե փայտյա թակերով, պտուղները ջար-
դելուց հետո լցնել լաշն տաշտի վրա դրված՝ պտղի սերմի մեծու-
թյուն ունեցող թիթեղյա ցանցերի վրա, ապա լավ տրորել և
լվանալ, վորի հետևանքով պտղից դուրս յեկած սերմերը ցանցի
ծակոտիների միջոցով կթափվեն ցած, տաշտի ջրի մեջ, իսկ չնչը
կմնա ցանցի վրա:

Սերմը տաշտից հանելուց հետո պետք և նորից լվալ ու չո-
րացնել ստվերում:

25. Սերմերի յելույթը մեծ չափով կախված և պտղի մե-
ծությունից և վերամշակման վորակից:

Հայաստանի պայմաններում մեկ ցենտներ թաց պտղից կա-
րելի չե ստանալ մոտավոր հաշիվներով հետևյալ քանակությամբ
սերմ:

1. Խնձորից ու տանձից	1,2—2 կիլո
2. Շերից	20—22 »
Բալից և կեռասից	15—20 »
Ծիրանից	20—25 »
Դեղձից	15—20 »

26. Սերմի վորակը վորոշելու համար պետք և ստուգել նրա
ծլունակությունը և մաքրությունը:

Մեծ քանակությամբ փաստառներով վարակված, ջարդված,
տհաս, չմշկված, կեղևը ջարդված, ինչպես նաև պտուղների չնչի

ձնացորդներ և այլ տեսակի մեռած աղբ ունեցող սերմերն անո-
րակ են համարվում, ուստի պետք և աշխատել նվազագույնի
հասցնել նրանց:

27. Լավ հասունացած և պատրաստված սերմերը պետք և
լիքը, ամուր ու ճկուն լինեն. նրանց կտրվածքը պետք և ունե-
նա մաքուր, սպիտակ գույն, արտաքին կեղևը լինի փալուն, իսկ
գույնը — խնձորինը բաց շագանակագույն, տանձինը՝ մուգ շագա-
նակագույն կամ սև:

Թարմ և առողջ սերմերն ունենում են դուրեկան համ:

Սերմերի ղեղնավուն կտրվածքը ցույց և տալիս, վոր նա
հին և, ապակենմանը — խաշած, նեխած համ ու հոտ, բորբոսնած,
փչացած:

Կորիզավորների ներքին պատյանի թառամած ու չմշկված
լինելը վկայում և այն մասին, վոր կորիզները հին են:

28. Սերմերի պիտանիությունը ճշտորեն վորոշել հնարավոր
և միմիայն ծլեցման միջոցով:

Բաց քանի վոր պտղատու ծառերի սերմերի ծլեցումը տե-
վում և բավականին յերկար ժամանակ (2—4 ամիս), այդ պատ-
ճառով, արտաքին զննում կատարելուց բացի, կարելի չե սերմերն
ուղարկել Յերևան՝ հանրապետական սերմատուգող լաբորատորիա-
յին, վորտեղ ծլունակությունն ստուգվում և ներկման միջոցով
1—2 որվա ընթացքում:

Սերմի վորակը կարելի չե ստուգել նաև շրջանային լաբո-
րատորիայում:

Սերմատուգող լաբորատորիային ուղարկվելիք նմուշի չափը
պետք և լինի՝ հնդավորները 100 գրամ և կորիզավորները՝ 500
գրամ:

29. Նորմալ վորակի սերմերը պետք և բավարարեն հե-
տևյալ նվազագույն պահանջները.

Մլունակություն	Մաքրություն	Խոնավություն
1. Խնձոր 80%	95%	15 — 16 %
2. Տանձ 80 »	92 »	
3. Դեղձ 90 »	98 »	
4. Ծիրան 95 »	98 »	
5. Շեր 75 »	98 »	
6. Բալ և կեռաս . 75 »	95 »	

30. Հայաստանի բոլոր շրջաններում, պողատու սերմերը միշտ պետք է ցանել աշնանը: Բայց յեթե անբարենպաստ յեղանակների կամ վորեւեւ այլ արտակարգ պայմանների հետևանքով աշնանը ցանք կատարելը հնարավոր չի լինում, այս դեպքում, դարձանք ցանելու համար սերմը պետք է պահել հատուկ պահամանների մեջ՝ ձմռան ընթացքում:

Սերմերը մինչև դարձան ցանք կատարելը պահում են ավազի մեջ կամ, ինչպես ասում են, ստոպիկացիայի յեն յենթարկում:

Ավազացման համար վերցնում են մեկ մաս սերմ և լավ խառնում—յերեք մաս մաքուր, թաց ու մաղած՝ գետի միջակ մեծությամբ ավազի հետ: Սերմերն ավազի հետ լցնում են վայտե արկղների կամ կավի ամանների մեջ և դնում հով պահեստում: Ժամանակ առ ժամանակ ավազեցրած սերմերը խառնում են և ջուր ցանում այն չափով, վոր խառնուրդը միշտ խոնավ վիճակում լինի:

Այնուհետև այդ խառնուրդը կարելի չե թողել հողի կամ ձյան մեջ, վորեւեւ շենքի հյուսիսային կողմում:

Կարելի չե պահել նաև հով պահեստներում:

31. Կորիզավոր տեսակները — շրոր, բալ և կեռաս անգամ աշնան ցանքի դեպքում, պետք է ստրատիֆիկացիայի յենթարկել պտղից հանելուց անմիջապես հետո, այլապես նրանք կարող են վատ ծլել կամ բոլորովին չծլել:

32. Մեծ քանակությամբ սերմեր կամ կորիզներ ստրատիֆիկացիայի յենթարկելու դեպքում պետք է ցանկացած յերկարությամբ, 70 սմ խորությամբ և մեկ մետր լայնությամբ խրամատներ փորել և սերմի կամ կորիզի ավազի խառնուրդը լցնել 50—60 սմ հաստությամբ շերտով: Այդ խառնուրդը պետք է պահել խոնավ վիճակում և ըստ պահանջի ջրել ցնցուղով ու հաճախակի խառնել: Խրամատի վերին շերտը պետք է ծածկել ճյուղով կամ ծղոտով, իսկ ձմռանը՝ միմիայն 15—20 սմ հաստությամբ հողաշերտով:

Ստրատիֆիկացիայի յենթարկված սերմերը պետք է պաշտպանել ջրի վողոգումից. այդ նպատակով խրամատի շուրջն առու հանել, իսկ մկեններից պաշտպանելու համար թուփներ ցրել:

Յ Ա Ն Գ Ը

33. Հայաստանի պայմաններում թե հնգավորների (խնձոր, տանձ) և թե կորիզավորների (դեղձ, ծիրան, բալ, շրոր, կեռաս, նուշ) սերմերն անհրաժեշտ է ցանել աշնանը:

Աշնան ցանքերը տալիս են ավելի լավ և անվնաս համահավասար ծիլեր և անհրաժեշտությու չի լինում պահել ձմեռը. ստրատիֆիկացիայի յենթարկել, վորը բավականին ծանր է:

Լեռնային և նախալեռնային պայմաններում ցանքի բավագույն ժամկետը սեպտեմբերի 20-ից հոկտեմբերի 20-ն է, իսկ հարթավայրում՝ սեպտեմբերի 20-ից նոյեմբերի 15-ը:

Գարնանը պետք է ցանել վաղ՝ դաշտային աշխատանքներն սկսելուն պես:

34. Ալլահվերդու, Մեղրու, Ղափանի և իջևանի շրջանների ցածրադիր վայրերում լավորակ հողի և կանոնավոր մշակությամբ առկայության պայմաններում միանգամայն հնարավոր է հնգավորների ցանքը կատարել վոչ թե սերմանոցում, այլ տնկարանում, վորտեղ և հենց նույն տարին աչքապատվաստ կատարել:

35. Հնգավորների ցանքը մյուս շրջաններում սովորաբար կատարվում է սերմանոցում:

Դրա համար մարգոցով կամ շրջող գութանով մարգեր (լաքեր) պիտի պատրաստել:

Նայած ուելեֆին, մարգերը հարմար է պատրաստել 5-ից մինչև 15 մետր յերկարությամբ և 100-ից 120 սմ լայնությամբ. արանից ավելի լայն պատրաստած մարգերը ցանկալի չեն, վորովհետև այս դեպքում դժվարանում են մշակման աշխատանքները:

Մարգերի թմբերը պետք է կապել 40 սմ լայնությամբ:

Մարգերը պատրաստելուց հետո անհրաժեշտ է մարգերի մեջը փերեցնել բահով և հարթեցնել ձեռքի փոցիով:

35. Ապա ափոսներ են քաշում անպայման մարգի լայնքի ուղղությամբ, քանի վոր վերջին դեպքում հեշտանում են ցանքի և մշակման աշխատանքները:

Ափոսները կարելի չե քաշել հատուկ պատրաստած սեղանա-

քաղով, ցանքի տախտակով, կամ ուղղակի սովորական ձևերի փայտյա փոցխով:

Ակոսի խորությունը խնձորի, տանձի սերմեր ցանելու համար պետք է ընդունել 2—3 սմ, իսկ շաքերի հեռավորությունը՝ 15 սմ:

Պիկիրովկա (վերատնկում) նախատեսելու դեպքում ցանքը կատարվում է ավելի խիտ:

36. Խիստ հարմար է միևնույն մարզում ցանքը կատարել յերկու հոգով՝ միաժամանակ թմբերի յերկու կողմից:

Սերմերը լցնում են գոգնոցի կամ վորեն պարի մեջ և բռավ վերցնելով սերմերն աջ ձևերի բուլթ մատի և ցուցամատի միջով համաչափորեն ու անընդհատ թափում գծած ալոսի մեջ:

Ցանքն ավարտելուց, առանց ուշացնելու պետք է սերմերը ծածկել հողի բարակ շերտով, հետևելով, վոր բոլոր սերմերը հավասարապես ծածկված լինեն և մարգերում խորությունը խորություններ չփնան:

Սերմերը կարելի չէ ծածկել վոտքով կամ ձևերի փոցիի հակառակ յերեսով: Մեծ տարածությամբ տնկարան կազմակերպելու ու հարթ հողամասի դեպքում ցանքը կատարել շաքացան մեքենայով:

Ստրատիֆիկացիայի յենթարկված սերմերը ցանում են բռավ՝ ավազի հետ խառը, պահպանելով վերը նշված խտությունը:

37. Կորիզավորների ցանքը կարելի չէ կատարել թե առանց մարգերի և թե մարգերում:

Մարգերը պատրաստում են մարգոցով, նայած ուլյեֆին՝ մինչև 50 մետր յերկարությամբ և 2,70 սմ լայնությամբ:

Մարգերի մեջ գուգահեռ ուղղությամբ բլիլցով կամ կուլտիվատորով 90 սմ հեռավորության վրա շաքեր են անցկացվում: Եյապիսով մեկ մարգի մեջ կտեղավորվի յերեք շաք, վորից մեկահան շաքը կընկնի թմբերի տակ, իսկ 3-րդը՝ մեջտեղը:

Կորիզները ցանվում են 5 — 10 սմ հեռավորությամբ և 3—4 սմ խորությամբ, նայած կորիզի մեծության (դեղձը՝ խոր, շրթը՝ յերես, և այլն):

Հարթավայրերի շրջաններում հնարավոր է կորիզավորները ցանել շաքացան մեքենայով:

38. Հայաստանի հարթավայրի շրջաններում ցանված սերմերն անպայման պետք է ջրել, կամ թե կարելի չէ նախապես ջրել և ապա ցանք անել (արաթ անել):

Մյուս շրջաններում չոր հողի և կլիմայի դեպքում ջրելը ևս անպայման անհրաժեշտ է:

39. Հարթ հողամասեր ունենալու դեպքում կորիզավորները ցանքը կարելի չէ կատարել առանց նախապես մարգեր պատրաստելու: Դրա համար պետք է փոցխած և լավ հարթեցրած հողաժառու հավասար հեռավորության վրա լարեր անցկացնել և նրանց ուղղությամբ ձիու կուլտիվատորով ալոսներ քաշել և կորիզներ ցանել:

Հետագայում արդեն ջրելու ժամանակ բլիլցով կամ կուլտիվատորով առուններ անցկացնել ու ջրել:

40. Ցանք կատարելու համար սերմերի ճիշտ նորմաները սահմանվում են նրանց վորակի, ծլունակության, մաքրության, ցանքի ժամկետի և միջարքային տարածությունների լայնության համեմատ:

Ցածր ծլունակության և գարնանը ստրատիֆիկացիայի յենթարկված սերմեր ցանելու դեպքում ցանքի նորմաները պետք է ավելացնել:

Հայաստանի համար ընդունված են ցանքի հետևյալ մոտավոր նորմաները մեկ հեկտարի համար.

1. Խնձոր	40	կիլո	80%	ից	վոչ	պակաս	ծլունակ	և	95 %	վոչ	պակաս	մաքր
2. Ցանձ	40	»	80	»	»	»	»	»	92	»	»	»
3. Դեղձ	500	»	90	»	»	»	»	»	98	»	»	»
4. Միրան	250	»	95	»	»	»	»	»	98	»	»	»
5. Շլոբ	200	»	75	»	»	»	»	»	98	»	»	»
6. Բալ	120	»	75	»	»	»	»	»	95	»	»	»
7. Կեռաս	120	»	75	»	»	»	»	»	95	»	»	»
8. Նուշ	225	»	80	»	»	»	»	»	98	»	»	»
9. Ընկույզ	400	»	—	»	»	»	»	»	98	»	»	»

ՍԵՐՄԱՆՈՅԻ ՅԵՎ ՏՆԿԱՐԱՆԻ Ի-ԻՆ ԴԱՇՏԻ ԽՆԱՄԲԸ

41. Ցանքերի խնամքը կայանում է մոլախոտերը քաղհանելու, հողամասը փխրեցնելու, ջրելու և բույսերը նոսրացնելու մեջ:

42. Ամառվա ընթացքում մոլախոտերն այնքան են դարձանում, վոր յեթե նրանք հաճախակի ճբաղհանվեն, ամբողջովին կխեղդեն ցանած բույսերին:

Քաղհան և փխրեցում, նայած հողամասի պայմաններին, պետք է կատարել տարվա ընթացքում 5—6 անգամ:

Կորիզավորների միջլարքային տարածության փխրեցումն անհրաժեշտ է կատարել ձիու կուլտիվատորով, իսկ բույսերի արանքներում՝ թակուչակներով:

Կեղևը փշրելու և խոնավությունը պահպանելու համար հարկավոր է փխրեցումը կատարել ջրելուց կամ անձրևներից հետո հողի քեշը գալուսն պես. կեղևակալող ծանր հողերի յերեսը փշրել ինչքան կարելի յե հաճախակի:

43. Ցանքների ջրումը կատարվում է ըստ կարիքի. պետք է ջրել հավասարաչափ և բավականին առատ. ջրելուց պետք է հետևել, վոր ջրի հոսանքը դանդաղ լինի և մարգերում լճացում չգոյանա:

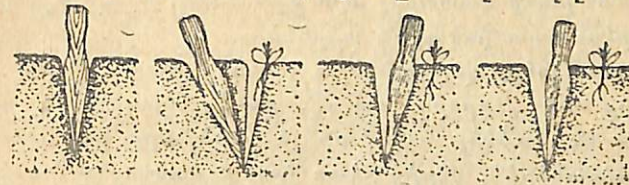
Խնձորի և տանձի սերմեր ցանած մարգերը պետք է ջրել շատ բարակ և դանդաղ ջրի հոսանքով, այլապես ցանած սերմերը կամ մատղաշ ծիլերն ամբողջովին կքանդվեն:

Նայած հողային և կլիմայական պայմաններին, լեռնային և նախալեռնային շրջաններում ցանքերը կարելի յե ջրել 4—5 անգամ, իսկ հարթավայրում՝ 6—8, նույնիսկ 10-ը և ավելի անգամ (Հոկտեմբերյան): Ջրումը ցանկալի յե կատարել յերեկոյան կամ առավոտյան պահին:

44. Վաղ գարնանը, յերբ հնգավորների սերմնաբույսերը կուեննան 1—2 իսկական տերև (չհաշված շաքիլային տերեւները), բայց վոչ ուշ 10—15 որ ծիլուց հետո հարկավոր է կատարել բույսերի նոսրացում, թողնելով բույսերը 1—2 սմ հեռավորության վրա:

15—20 որ անցնելուց հետո, յերբ բույսերն ամրանում են, կատարվում է 2-րդ նոսրացումը, այս անգամ արդեն 5 սմ վրա:

45. Կորիզավորների նոսրացումը ևս կատարվում է 2—3

Նկ. 1. Սերմաբույսերի վերատնկումը բերի միջոցով

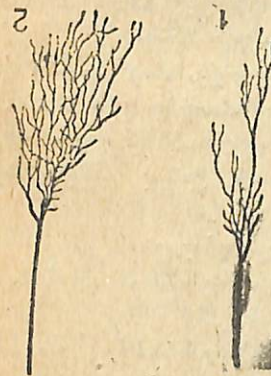
նվաղ. հարթավայրի շրջաններում և Մեղրու, Ալաշկերտի, Իջևի վանի ու Ղափանի շրջանների ցածրադիր վայրերում բույսերի վերջնական հեռավորությունն իրարից թողնել 30—35 սմ, մյուս բոլոր վայրերում՝ 20—25 սմ:

46. Նոսրացման ժամանակ հեռացվում են ավելի թույլ և անման մեջ հետ մնացող բույսերը: Նոսրացումը պետք է կատարել այն ժամանակ, երբ հողը բավականաչափ խոնավ է, իսկ չոր յեղանակի դեպքում անհրաժեշտ է նախապես ջրել:

Սուսնապես չափազանց կարևոր է պահպանել նոսրացման ժամկետները:

47. Առաջին նոսրացման ժամանակ հաճախ դա վորների սերմնաբույսերն անհրաժեշտ է վերատնկման յինթարկել՝ սառածիլ անել:

Վերատնկման նպատակ

Նկ. 2. Խնձորենու սերմնաբույսի արմատային սխտեմը—(1) չվերատնկված և (2) վերատնկված

Նկ. 3. Արմատի ծերատումը վերատնկման ժամանակ

տակն ե՛ս սերմնաբույսերի համար ստեղծել լավ արմատային սխեման և ոգտագործել նոսրացրած սերմնաբույսերը:

Վերատնկումը կատարել այն ժամանակ, յերբ բույսերը կուսնան յերկու հատ իսկական տերևներ:

Սերմնաբույսերը վերատնկելու համար պետք է կտրել նրանց արմատները մեկ յերրորդ մասով, վորից հետո տնկել հատուկ մարգերում և ծածկել հողով մինչև շաքիլները, ու հողն ամուր սեղմել արմատներին, վորից հետո ջրել և ծածկուցով ծածկել մի քանի օր, մինչև սածիլի կպնելը:

Կորիզավորների բույսերը վերատնկման կարիք չեն զգում, քանի վոր նրանք վատ են դիմանում դրան ու առանց այն ել ունեն լավ փնջավոր արմատային սխեման:

ՎԱՅՐԱԿՆԵՐԻ ՀԱՆՆԵԼԸ

48. Աշնանը խնձորի և տանձի սերմնաբույսերն այնքան են մեծանում, վոր նրանց մեծ մասը պետքական է լինում տնկարանում տնկելու՝ հետագայում պատվաստ անելու համար:

49. Սերմնաբույսերի հանման լավագույն ժամկետն աշունն է, աճեցողության դադարումից և տերևաթափից հետո՝ մոտավորապես հոկտեմբերի 15-ից մինչև նոյեմբերի 15-ը:

50. Յեթե ամառվա ընթացքում նկատվի, վոր ուժեղ աճեցողության հետևանքով վայրակները ժամանակին չեն հասունանա և տերևաթափ չլինի, հարկավոր է վայրակները քանդելուց 30—40 օր առաջ դադարեցնել հողամասի ջրելը, քաղհանել և փխրեցնել:

51. Վայրակները պետք է հանել այն դեպքում, յերբ նրանց ճնշող մասի արմատավիղիի հաստությունը 4—5 միլիմետրից պակաս չէ:

Կորիզավորների սերմնաբույսերը (վայրակները) չպետք է հանել, վորովհետև նրանք պատվաստվում են հենց նույն ցանքի տարում, իսկ տհասները թողնվում են նույն տեղում՝ հաջորդ տարվա դարնան կամ ամռան պատվաստ անելու համար:

ՎԱՅՐԱԿՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿԱՎՈՐՈՒՄԸ

52. Տնկարանում վայրակների հավասարաչափ աճեցողությունն ապահովելու և նրանց միաժամանակ աչքապատվաստին հասցնելու համար, վորպես կանոն, հանված վայրակներն անհրաժեշտ է տեսակավորման յենթարկել:

53. Տեսակավորման ժամանակ վայրակներն այս կամ այն կարգը դասելու համար առաջնորդվում են հետևյալ ցուցանիշներով.

ա) ցողունի հաստությունն արմատավիղիին մոտ (այն տեղը, ուր արմատը վերջանում է և ցողունն է սկսվում).

բ) արմատային սխեմայի բնույթը, ճյուղավորման աստիճանը և աճեցողության ուժը.

գ) վայրակի ընդհանուր դրությունը և աճեցողությունը:

54. Հնդավորների տեսակավորման համար յերեք կարգ է սահմանված. 1-ին կարգը դասվում են այն վայրակները, վորոնք ունեն լավ զարգացած արմատային փնջերով հարուստ արմատային սխեմա և արմատավիղիի հաստությունը 6,5 միլիմետ. ավելի չէ:

8—9 միլիմետր և ավելի հաստություն ունեցող վայրակները, վորոնք միաժամանակ ունեն փնջային լավ արմատային սխեմա, դասվում են «խստ» կարգը:

2-րդ կարգը դասվում են համեմատաբար լավ արմատային սխեմա ունեցող արմատները, վորոնք ունեն արմատավիղիին մոտ 4,5-ից մինչև 6,5 միլիմ. հաստություն:

3-րդ կարգը դասվում են 3—4 միլիմետր հաստության վայրակները:

55. Սերմնաբույսերի նորմալ խնամքի և մշակման դեպքում տարվա վերջին մեկ հեկտար տարածությունից պետք է ստանալ 250 հազար հատ վայրակ, վորից ապրանքային յելույթ՝ 200 հազար հատ, այդ թվում առաջին տեսակի և «խստ» 30%—60 հազար հատ, 2-րդ տեսակի՝ 45%—90 հազար հատ և 3-րդ տեսակի՝ 25%—50 հազար հատ:

56. 3 միլիմ. պակաս հաստության, թույլ, հիվանդոտ, վիրա-

վորված արմատներով և արմատավզիկով, ծռված ցողունով և արմատավզիկով վայրակները համարվում են խոտան (բրակ)։
այդպիսիները տնկման համար պիտանի չեն և յենթակա յեն վոչնչացման։

57. «ՈՒՏՏՐԱ» 1-ին և 2-րդ կարգի վայրակները նախատեսվում են տնկել տնկարանում և նույն տարին աչքապատվաստման յենթարկել, իսկ 3-րդ կարգը—յեթե նրանց թույլ աճեցողությունը հետևանք է յեղել հողի անբավարար բերրիության, վատ խնամքի կամ անբարենպաստ կլիմայական պայմանների, ապա այդ դեպքում նրանց մշակման բարենպաստ պայմանների մեջ դնելով կարելի յե ևս պատվաստի հասցնել, հակառակ պարագայում պետք է նորից յետ տնկել սերմանոցում, բայց ավելի նոսր քան մինչ այդ յեղել է։

Ալահվերդու, Իջևանի, Մեղրու և Ղափանի շրջանների ցածրադիր վայրերում խնամքի լավագույն պայմաններ ստեղծելու դեպքում 3-րդ կարգի վայրակները կարելի յե նույն տարին հասցնել պատվաստի, ուստի նրանց յետ տանել սերմանոցն ավելորդ է։

ՎԱՅՐԱԿՆԵՐԻ ԹԱՂՈՒՄԸ ՅԵՎ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

58. Յեթե վայրակներն աշնանը չեն տնկվելու, ձմեռվա ընթացքում նրանց պահպանելու համար, տեսակավորումն ավարտելուց անմիջապես հետո անհրաժեշտ է թաղել հողի մեջ։

59. Թաղելու համար պետք է ընտրել չոր ու բարձրադիր տեղ, ուր ջրերը չեն լճանում և ստորերկրյա ջրերի կուտակում չի լինում։

Այստեղ պետք է առու փորել 20—30 սմ խորությամբ, փորի մեկ պատը թեք անել ու ափստեղ շարել մի շարք վայրակներ, հետո հող լցնել ափսեի, փոր վայրակներն ամբողջովին ծածկվեն հողով, ապա դարսել 2-րդ շարք վայրակները, նույնպես ծածկել հողով և այլն։

Հողը պետք է լավ նստեցնել արմատներին և տրորել։

Թաղելուց հետո հարկավոր է ջրել, վորպեսզի դատարկ տեղեր չմնան։

60. Ձմեռվա ընթացքում վայրակներին մեծ Ֆլաս են պատահում մկները, վորոնց դեմ պետք է միջոցներ ձեռք առնել։

ա) Թաղելու հողամասն ընտրել ջենքերից, դեղերից հեռու տեղ։

բ) հողամասը մեկուսացնել առվի և փշոտ բույսերի միջոցով։

գ) ձմեռվա ընթացքում հողամասի շրջապատի ձյան շերտն ամրացնել տրորելով։

դ) Թունավորել հողամասը մկնդեղով։

ՎԱՅՐԱԿՆԵՐԻ ՏՆԿՈՒՄԸ ՏՆԿԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՅՈՒՄ

61. Վայրակները սերմանոցից հանելուց ու տեսակավորելուց հետո պետք է տնկել տնկարանի մի այլ հողամասում, ուր նրանք աչքապատվաստման պիտի յենթարկվեն, այդ հողամասը կոչվելու յե տնկարանի առաջին դաս։

62. Աշխատանքների հարմարության համար վայրակների դաշտը պետք է բաժանել կվարտալների (հողակտորների)։

Կվարտալները կազմվում են կես հեկտար տարածությամբ և բաժանվում միմյանցից 2 մետր լայնություն ունեցող ճանապարհներով։

63. Վայրակների տնկումը տնկարանի առաջին դաշտում կարելի յե կատարել թե աշնանը և թե գարնանը, աշնան տնկման դեպքում, բնականաբար, վայրակների թաղումը լինելու յե ժամանակավոր ու թեթևակի։

Հայաստանի հարթավայրի շրջաններում, ինչպես նաև Ալաշվերդու, Իջևանի, Ղափանի և Մեղրու շրջանների ցածրադիր վայրերում հնարավոր է վայրակները տնկել աշնանը, իսկ լեռնային և մյուս նախալեռնային շրջաններում՝ միայն գարնանը։

Վայրակներն աշնանը պետք է տնկել նրանց տերևաթափից հետո, իսկ գարնանը՝ ձյունը վերանալուց հետո, առաջին գարնանային աշխատանքներն սկսվելուն պես։

64. Տնկարանի համար առանձնացրած հողամասի բերրիության նկատմամբ նույն պահանջներն են առաջադրվում, ինչպես սերմանոցային դաշտի համար։

Տնկարանի հողամասը պետք է բավականաչափ բերրի լինի կամ լավ պարարտացրած, քանի վոր տնկիները միևնույն հողամասում մնալու յեն 2—3 տարի:

65. Վայրակների տնկման հողամասը նախապես պետք է ազատված լինի մոլախոտերից և բարեկալված նախորդող կուտուրաներով՝ ցանքաշրջանառության միջոցով:

Վորպես որինակելի, հանձնարարվում է ցանքաշրջանառության հետևյալ սխեման.

Նախախնային յեվ լեռնային օջառների համար 6-դասյան ցանաօջառնուր.

1-ին դաշտ	վայրակների տնկելը
2-րդ »	1-ին տարվա տնկիներ
3-րդ »	2-րդ » »
4-րդ »	բանջարանոցային կուտ. լրիվ պարարտացումով
5-րդ »	բանջարանոցային կուտուրաներ
6-րդ »	վիկա

Հարավայրի օջառների համար 7-դասյան ցանաօջառնուր.

1-ին դաշտ	վայրակների տնկելը և աչքապատվաստ
2-րդ »	1-ին տարվա տնկիներ—միամյակներ
3-րդ »	2-րդ » » յերկամյակներ
4-րդ »	բազմամյա խոտեր (հացահատիկային յենթացանքով)
5-րդ »	բազմամյա խոտեր
6-րդ »	» »
7-րդ »	» »

66. Վայրակների չորացումը կանխելու համար պետք է նրանց թաղած տեղից հանել մաս-մաս և մի առ մի զննելով՝ հեռացնել նեխածները, հիվանդներն ու ֆլուսվածները:

67. Լավ արմատային սխտեմ առաջացնելու և վայրակների հաջող կաշու մնալու համար տնկելուց առաջ աչքու դանակով կամ մկրատով պետք է կարճացնել վայրակի առողջ ար-

մատները 12—14 սմ վրա, իսկ յեթե արմատների ծայրերը կուտրված, սևացած կամ չորացած են, կտրել մինչև առողջ մասը:

Ցողունի ծայրերը նույնպես պիտի կտրել թողնելով 20—25 սանտիմետր:

68. Վայրակի տնկումը կատարելու համար պետք է հավասար հեռավորության վրա լարեր անցկացնել և լարի վրա նշանակվեն վայրակի տնկելու տեղերը:

Առանց լարի և վոչ ուղիղ շարքերով տնկելը կտրականապես արգելվում է:

Շարքերի հեռավորութունը ձիու կուլտիվացիա անցկացնելու պայմանով ընդունել 90 սմ և բույսը բույսից 35 սմ. այս դեպքում մեկ հեկտարում պիտի տնկել 33 հազար հատ վայրակ:

69. Տնկումը հարմար է կատարել յերկու հոգով և հետևյալ ձևով. աշխատողներից մեկը շարքի լարի վրա նշանակված նշանաչափերի տեղը բահով փոքրիկ փոս է անում: Այդ ժամանակ 2-րդ աշխատողը վայրակը մինչև արմատավզիկը դնում է փոսիկի մեջ և պահում ձեռքում, մինչև վոր առաջին աշխատողը 2-րդ նշանաչափի տեղը նոր փոս է փորում և այդ փոսի հողը լցնում առաջին փոսի մեջ դրված վայրակի կողերը, հողը լավ նստեցնում ու վորտեղով տրորում, ապա 3-րդ փոսի հողը 2-րդ վայրակի տեղը լցնում և այդպես շարունակում:

Վայրակների տնկումը հնարավոր է կատարել նաև գութանով կամ բուկլիցով պատրաստած առվի մեջ:

70. Տնկման ժամանակ պետք է խստորեն առաջնորդվել հետևյալ կանոններով.

ա) տնկումները կատարել ըստ վայրակների տեսակավորման կարգերի.

բ) վայրակները տնկել մինչև արմատավզիկը, աշնանը տընկել քիչ խոր.

գ) տնկման ժամանակ վորով հողը լավ նստեցնել վայրակին և ամուր տրորել.

դ) տնկումները կատարել անպայման ուղիղ շարքերով և վայրակը պահպանել ուղղահայաց ուղղությամբ.

ե) արմատները չչորացնելու համար նախքան տնկելը թաթախել ջրալի կավի խառնուրդի մեջ.

դ) տնկման ընթացքում վայրակներն անընդհատ պահել ջրով լիքը դույլի մեջ:

ե) տնկումը կատարել հողի խոնավ ժամանակ:

զ) վայրակները տնկելուց հետո առատորեն ջրել:

թ) յեթե վորեւ պատճառով վայրակները թառամել են, նրանց մի քանի ժամով դնել հոսող առվի մեջ:

ՎԱՅՐԱԿՆԵՐԻ ԽՆԱՄԲԸ

71. Տնկելուց հետո, հատկապես աշնանը տնկելու դեպքում, անհրաժեշտ է վայրակների բուկը տալ ձիու կուլտիվատորով կամ քեթմեններով, ձեռքի թակուչակներով՝ աշնանն ավելի խոր քան դարձանը:

Բուկլիցն այն առավելութունն ունի, վոր վայրակները քիչ կորուստ են տալիս ու լավ են կաշում, վայրակի կեղևը քնքուշ ու հյութալի յե մնում, իսկ դա շատ հեշտացնում է աչքապատվաստի կատարումը: Մյուս կողմից՝ բուկլից արված վայրակի ստորին մասերում ավելորդ ճյուղավորութուններ չեն աճում:

72. Վայրակների մշակման (քաղհան, փխրեցում և այլն) աշխատանքներն այնպես պետք է տանել, վոր նրանք լրիվ հասունանան պատվաստի համար:

Տարվա ընթացքում առնվազն 4—5 անգամ քաղհան և փխրեցում պիտի կատարել ու միշտ հետևել, վորպեսզի դաշտում մոլախոտերը չզարգանան ու հողը փուխը լինի, փխրեցումը կատարել ձիու կուլտիվատորով՝ ջրելուց հետո, հողի քեշը գալուն պես:

73. Խնամքի կարևոր նախապայմաններից մեկն էլ հողի կեղևակալման առաջն առնելով և պահանջված ժամանակին ջրելով:

Վայրակների (պատվաստակալների) դաշտը հաճախակի և առատորեն պետք է ջրել, վոչ պակաս 8—10 անգամ հարթավայրի շրջաններում, մյուս շրջաններում՝ 6—8 անգամ, նայած հողային և կլիմայական պայմաններին, յերբեք թույլ չտալով, վոր ջրի պակասության հետևանքով բույսերը խեղճանան:

74. Մյուս կողմից՝ պետք է պայքար կազմակերպել յերևա-

ցող զնասատուների և հիվանդությունների դեմ՝ ժամանակին բուժելով նրանց. առանձնապես մեծ վնաս են հասցնում լիճները, վորոնց յերևալու դեպքում պետք է սրսկումներ կազմակերպել՝ անաբազին կամ նիկոտին սուլֆատ կոչված նյութերի միջոցով, վերցնելով մեկ լիտր ջրին մեկ գրամ թույն կամ դույլին 10 գրամ:

ԱՇԽԱՏԱՎԱՍՏ

75. Նախորդ տարվա աշնանը կամ նույն տարվա դարձանը տնկած հնգավորների վայրակները կամ թե կորիզավորների աշնան կամ դարձան ցանած կորիզները տվյալ տարին այնքան են մեծանում, վոր նրանց հնարավոր է լինում ամռանը պատվաստել (աչքապատվաստ անել):

76. Պտղատնկարաններում ամենատարածված պատվաստի ձևը աչքապատվաստն է:

Աչքապատվաստի առավելությունը կայանում է նրանում, վոր նա ա) շատ հեշտ և արագ է կատարվում, բ) ամենաանփորձ մարդը կարճ ժամանակում սովորում է նրա տեխնիկան, գ) պատվաստի ժամանակ վայրակի վրա առաջացնում է միանգամայն աննշան վերքեր, դ) պատվաստակալները (այն բույսերը, վորոնց վրա պատվաստ պետք է կատարվի) մեծ հաջողությամբ են բուսում, ե) վորոշ պտղատու տեսակների համար (դեղձ, ծիրան) հանդիսանում են պատվաստի համարյա միակ միջոցը:

77. Աչքապատվաստը կատարվում է ամռան 2-րդ հյութաշարժության ժամանակ (նրա ամենաուժեղ շրջանում), յերբ պատվաստակալները հյութալի յեն լինում ու կեղևը հեշտությամբ բաժանվում է բնափայտից, ինչպես նաև մայրացու ծառի բողբոջները նորմալ կերպով զարգացած են լինում: Իսկ դա լինում է ոգոստոս-սեպտեմբեր ամիսներին:

Ուշ կատարված պատվաստներն անհաջող են անցնում, իսկ ընդունված ժամկետից շուտ կատարելու դեպքում դրանց բողբոջներն (աչքերը) աճում են և այդ շվերը հնարավորութուն չունենալով փայտանալու, ձմռան սառնամանիքների հետևանքով ցրտահարվում են:

78. Նախքան պատվաստ սկսելը, յուրաքանչյուր տնկարանային տնտեսություն պետք է մանրամասն աշխատանքային պլան մշակի աչքապատվաստի կամ պանիայի անցկացման համար, սահմանելով պատվաստվող վայրակներն քանակն ու վորոշելով պատվաստող տեսակների և փոփոխակների տոկոսային հարաբերությունը, համաձայն այն ասորտիմենտի, վոր ընդունված է տվյալ շրջանի համար:

79. Վորպես պատվաստակալներ ընդունված են հետևյալ տեսակները.

ա) խնձորենին կարելի չե պատվաստել բոլոր տեսակի վայրի և թղուկային խնձորենու վրա (մարգախնձոր, դուսեն, պարադիզկա և այլն).

բ) տանձենին՝ տանձենու և սերկելի վրա.

գ) դեղձենին՝ դեղձենու, ծիրանենու, նշենու և սալորենու վրա.

դ) ծիրանենին՝ դեղձենու, ծիրանենու, նշենու և սալորենու վրա.

ե) դամբուլենին՝ շուրի, դեղձենու, նշենու վրա.

զ) բալենին՝ բալենու և կեռասենու վրա.

է) կեռասենին՝ կեռասենու և բալենու վրա.

ը) նշենին՝ նշենու և դեղձենու վրա:

Բացի իր տեսակի վրա պատվաստելուց, մյուս բոլոր դեպքերում խորհուրդների համար հարկավոր է դիմել շրջանային այգեգործ մասնագետին:

80. Վայրակի կեղևը հեշտ բաժանվելու համար անպայման անհրաժեշտ է պատվաստել 4—6 որ առաջ պատվաստակալների հոգամասն առատորեն ջրել:

81. Պատվաստ կատարելու նախորդակին պետք է պատվաստակալի (վայրակի) ցողունի ստորին մասում յեղած բոլոր ճյուղերը մինչև 10 սմ բարձրություն վրա կտրել և հեռացնել, այլապես նրանք կխանգարեն պատվաստի աշխատանքները:

82. Պատվաստման աշխատանքները հեշտացնելու նպատակով, հենց պատվաստի որը կամ նախորդակին հարկավոր է պատվաստակալների բուկ տված հողը մինչև արմատավզիկը խնամքով հետ տալ:

Իրա հետ միաժամանակ անհրաժեշտ է արմատավզիկը թաց շորով կամ ճրպով մաքրել, վորպեսզի հողի հատիկները չթափվեն աչքի տակը և անարդյունավետ դարձնեն պատվաստը:

83. Տնկարանային տնտեսությունների վրա մեծ պատասխանատվություն է դրվում դառաորտ և բարձրորակ տնկանյութ արտադրելու գործում:

Նրանք պարտավոր են ապահովել բացառաբար արժեքավոր ստանդարտ փոփոխակների բազմացումը. այդ իսկ տեսակետից չափազանց կարևոր է բացառիկ, լուրջ ուշադրություն դարձնել աչքապատվաստի համար խիստ անհրաժեշտ կտրոնների մթերման վրա:

84. Յուրաքանչյուր խոշոր, մշտական տիպի տնկարան տնտեսության համար անհրաժեշտ կտրոններ հայթայթելու նպատակով պարտավոր է կազմակերպել մայր այգի (դա այն այգին է, վոր տնկվում է արժեքավոր և ստանդարտ փոփոխակներից, հատկապես պատվաստի համար կտրոններ հայթայթելու համար):

85. Մայր այգի չունենալու դեպքում պետք է հատուկ փորձված մասնագետների միջոցով ընտրել այն ծառերը, վորոնք պիտանի չեն վորպես մայրացու ծառեր և համապատասխանում են տվյալ շրջանի ստանդարտին:

86. Կտրոնները պետք է մթերել պտղաբերող, միանգամայն ստուգված, հիվանդություններից ու վնասատուներից զերծ ու առողջ ծառերից:

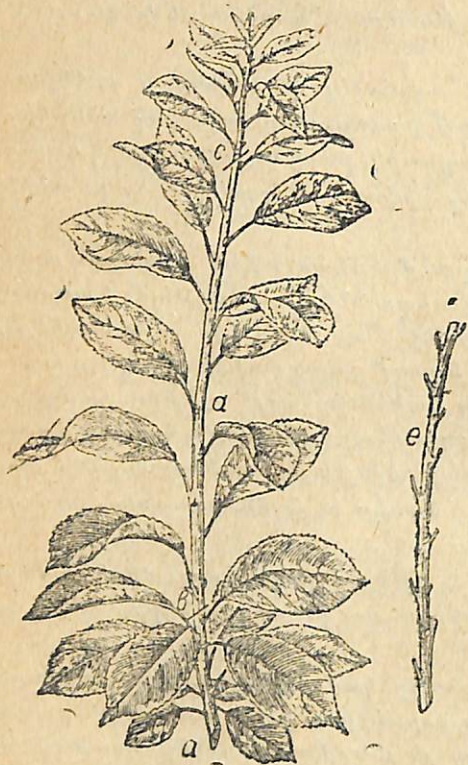
87. Պահանջվող արժեքավոր կամ ղեֆիցիտային սորտերի, ինչպես Միչուրինյան և այլ սորտերի բերքատու ծառերի բացակայությունը դեպքում կարելի չե վորպես կտրոններ ողտադործել նաև յերիտասարդ ծառերի շվերը. նույնիսկ տնկարանում յեղած տնկիների այն շվերից, վորոնք ողտավորման հետևանքով հեռացվելու յեն, յեթե միայն հաստատապես ստուգված է նրանց փոփոխակը:

Վորպեսզի կտրոնների համար մթերվելիք շվերը շուտ հասունանան, անհրաժեշտ է նրանց ծայրերը ծերատել մթերումից 15—20 որ առաջ:

88. Պատվաստի կտրոնները պետք է լինեն միջակ հաստու-

թյան, հավասարապես աճած, միանգամայն հասունացած և ձևավորված բողբոջներով:

Նվազ աճած, կարճ շվերից կտրոններ չվերցնել:

Նկ. 4. Կեռասենուց կտրած և սրանից ստացած պատվաստի կտրոնը

ա) շվեր, բ) և գ) շվից կտրվելիք մասերը, դ) կտրոնի միջին մասը, ե) աչքապատվաստի համար պատրաստի կտրոնը

ցից խրճեր կապել 100-ական հատից, խրճի մեջ դնելով պիտակներ, վորոնց վրա ցույց տալ փոփոխակի մթերման ուրը և մթերողի անունն աղգանունը:

89. Մթերած կտրոններին հարկավոր և անմիջապես դանակով հեռացնել տերևները, թողելով մեկ օմ յերկարությամբ տերևակութուն, վոր անհրաժեշտ և հարմարության համար կեղևի տակ աչքը տեղավորելու ժամանակ:

Տերևների հեռացումը նվազեցնում է կտրոնի զուրյիացումը և այդպիսով պահպանում բողբոջների թարմությունն ու կենսունակությունն ավելի յերկար:

90. Մթերած կտրոնները հենց նույն պահին պետք է փաթաթել խոնավ շորի մեջ, դնել թաց խոտի տակ կամ թե պահել առվի մեջ, իսկ յեթե առու չկա՝ ջրով լցրած վորևե ամանի մեջ: Կտրոնները լավ է պահել խոնավ և սառը նկուղում: Յերկար ժամանակ ջրի մեջ պահել չի կարելի:

91. Վորոշ քանակությամբ կտրոններ մթերելուց հետո պետք է նրան-

կտրոնները տեղափոխելու ժամանակ պետք է նրանց փաթաթել թաց շորի մեջ և մինչև պատվաստ սկսելն անընդհատ պահել հով ու խոնավ տեղ:

Նպատակահարմար է կտրոնները մթերել հենց պատվաստի ուրը կամ նախորդակին, բայց վոչ շուտ յերկու ուրից:

92. Պատվաստի ժամանակ անհրաժեշտ է կտրոնի վերին և ներքին մասերը կտրել ու հեռացնել, ոգտագործել միայն կտրոնի միջին մասի առողջ և հասունացած աչքերը:

Յուրաքանչյուր կտրոնից կարելի յե ոգտագործել 4 — 8 աչք, նայած աճեցողության ուժին և կտրոնի տեսակին:

93. Աչքապատվաստի համար հարկավոր է ձեռք բերել հատուկ աչքապատվաստի դանակներ և աշխատանքի ընթացքում նրանց միշտ պահել սուր վիճակում:

Աչքապատվաստի դանակով չի կարելի այլ աշխատանք կատարել, բացի աչք կտրելուց և կեղևի ձեղքը բացելուց:

94. Աչքապատվաստը չի կարելի կատարել որվա շոգ ժամերին, քամոտ յեղանակին կամ անձրևի ժամանակ, վորովհետև վերքի վրա կարող են թափվել ջրի կաթիլներ և փոշու հատիկներ ու դժվարացնել պատվաստակալի ու պատվաստացուի (կտրոնի) հաջող միացումը:

95. Պատվաստակալները (վայրակները) պատվաստի համար հասունացած են համարվում այն դեպքում, յերբ նրանք արմատավզիկի մոտ ունենում են մոտավորապես հասարակ մատիտի հաստություն:

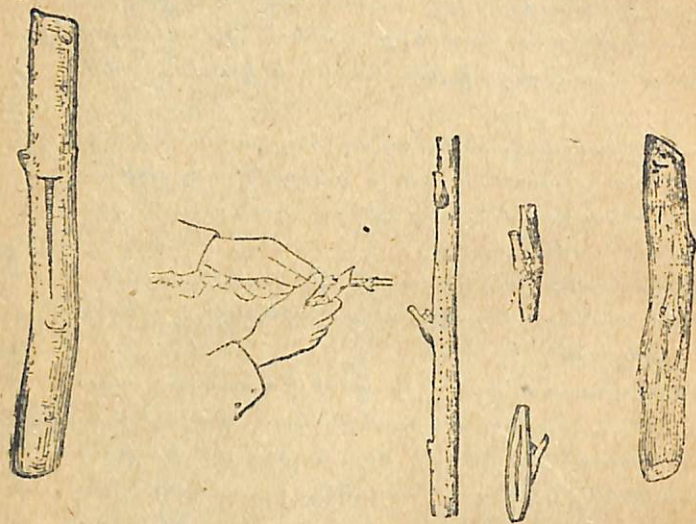
96. Աչքապատվաստի համառոտակի տեխնիկան հետևյալն է. բույսի հյուսիսային կողմից արմատավզիկի վրա կատարել «T»-ձև կտրվածք: վորից հետո սուր դանակով կտրոնից հանել աչքը ընափայտի բարակ շերտով ու զգուշու թյամբ տեղավորել բացված ձեղքվածքի տակը, շատ խոր և բութ մատով ձեղքվածքի կեղևը սեղմել դեպի աչքը:

Նկ. 5

Այդ ժամանակ 2-րդ աշխատողն ամուր փաթաթում է պատվաստը: Լավ փորձված ու վարժված աչքապատվաստ անողներն որական կատարում են 700—800 և նույնիսկ ավելի պատվաստ:

97. Լավագույն փաթաթանյութը ռաֆիան է, բայց վերջինս դժվարությամբ է ձեռք բերվում, ուստի պետք է ոգտագործել ճլուղը, և տեղական հնարավորությունները (որինակ՝ Ստեփանավանում «խնձլամոր տակուի» կոչված բույսը):

Նկ. 6. Վայրակի կեղևի T-աձև կտրվածքը, վահանաձև մասի կտրելը կտրուից, վահանաձև մասը վայրակի կտրվածքի մեջ դրած

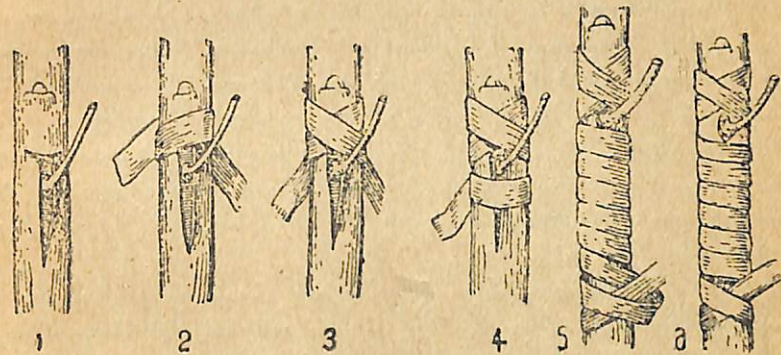
98. Ռաֆիան կամ ճլուղը կտրատվում է հավասար մասերի՝ 50 սմ յերկարությամբ, ճլուղը թեթեակի թրջվում է: Թրջելն անհրաժեշտ է այն տեսակետից, վոր թաց փաթաթանյութը ընդհուպ նստում է պատվաստի վերքին, աշխատանք կատարելն էլ այդ դեպքում ավելի հարմար է:

99. Աչքապատվաստ անպայման պետք է կատարել առանձին շարքերով. միաժամանակ անհրաժեշտ է հատուկ տնկարանային մատյաններում ձիշտ գրանցումներ կատարել, վորտեղ

ցույց տալ շաբքերի համարները, պատվաստող փոփոխակների անունը, կտրոնի վորտեղից վերցրած լինելը, պատվաստ անողի անունն ու աղբանունը և կատարված աչքապատվաստի քանակն ըստ սորտերի:

100. 10 — 15 որ հետո կատարված աչքապատվաստներն ստուգման են յենթարկվում՝ համոզվելու համար, թե պատվաստները բռնել են արդյոք:

Յեթե աչքերի վրա մնացած տերևակոթունին մատի ծայրով դիպչելուց հեշտությամբ ընկնում է, կամ մինչ ադ ինքն իրեն ընկել է, և աչքն ել թարմ ու կանաչ է, ապա դա ապացույց է, վոր

կ. 7. Փաթաթելը և կապելն աչքապատվաստի ժամանակ (1, 2, 3, 4, 5, 6)

աչքը բռնել է, իսկ յեթե տերևակոթունը չորացել է և չի ընկնում ու աչքն ել մուգ է, իսկ կեղևը թառամած՝ նշանակում է պատվաստը չի բռնել:

101. Խնձորի ու տանձի վայրակների վրա կատարված պատվաստները բռնում են ավելի հաճող քան կորիզավորների վրա:

Համենայն դեպս գարնանը հաշվելու դեպքում պատվաստների բռնելու տոկոսը չպետք է ցածր լինի հնդավորների համար 90%-ից և կորիզավորներինը՝ 65—70%:

102. Աչքապատվաստ չբռնած վայրակների վրա նշաններ են արվում ու ձեռնարկվում 2-րդ անգամ (վերապատվաստ անելու):

Այս անգամ կապերը հեռացնում են և աչքապատվաստը կատարում վայրակի հակառակ կողմից—առաջին անգամ կատարված պատվաստի տեղից քիչ բարձր, յեթե նախորդ պատվաստը յեղել է արմատավղիկի վրա. բարձր կատարված պատվաստի դեպքում վերապատվաստները կատարել ցածր:

10—15 որ հետո վերապատվաստները ևս ստուգվում են:

103. Վայրակները պատվաստից հետո ել շարունակում են աճել և հաստանալ, վորի հետևանքով պատվաստի ամուր կապերը սեղմում են կեղևի տակ և սեղմվածք առաջացնում: Այդ սեղմվածքի տեղը բույսերը հեշտությամբ կոտրվում են:

Առանձնապես ուժեղ աճում են դեղձն ու ծիրանը. ուստի և առաջին վերստուգում կատարելու ժամանակ պարտադիր կարգով ուժեղ աճածների կապերը պիտի թուլացնել՝ պտտելով հակառակ ուղղությամբ և կամ քանդել ու նորից կապել:

Հնդավորների վրա յեթե նկատվի սեղմվածքի առաջացում, նույնպես պիտի թուլացնել կապերը: Զորդ վերստուգման ժամանակ կորիզավորների կապերը ճնշելու դեպքում հարկավոր է թուլացնել Զորդ անգամ:

104. Աչքապատվաստ կատարված հողամասը կարելի յե ջրել պատվաստ անելուց 12—15 որ անցնելուց հետո միայն. այդ ժամանակից շուտ ջրելու դեպքում ջուրը ներս մտնելով պատվաստի վերքերի մեջ՝ կարող է փչացնել նրան:

105. Հայաստանի պայմաններում, ուր ջերմաստիճանի սուր տատանումների հետևանքով պատվաստած աչքերը ցրտահարվում են, անհրաժեշտ է Զորդ վերստուգման ժամանակ պարտադիր կարգով բոլոր տեսակի պատվաստակալների բուլը տալ փափուկ հողով, ծածկելով ամբողջ աչքը:

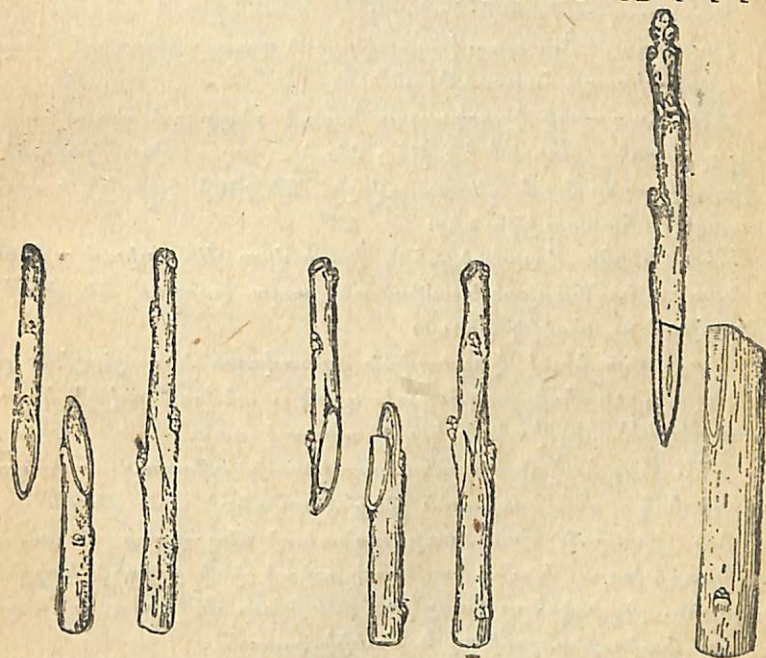
ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՊԱՏՎԱՍՏ

106. Աշնան կատարված աչքապատվաստների վորոշ մասը (հատկապես կորիզավորների) ձմռան ցրտերի կամ այլ պատճառներով փչանում է: Այդ դեպքում անհրաժեշտություն է զգացվում նրանց նորից պատվաստել հաջորդ տարվա գարնանը,

բույսերի գարնանային հյուսթաշարժության ժամանակ, յերբ կեղևն սկսում է հեշտությամբ անջատվել և վայրակի բողբոջները դեռևս չեն բացվել:

107. Գարնանային պատվաստ կարելի յե կատարել թե աչքով և թե կտրնով—մատով (կհրմապատաս կամ մոտապատաս):

Աչքով կարելի յե պատվաստել կորիզավորները, իսկ կտրո-

Նկ. 8. Հասարակ կտրոնապատվաստ, անգլիական կտրոնապատվաստ, թամբաձև կտրոնապատվաստ

նով միմիայն հնդավորները, վորովհետև կորիզավոր տեսակները պատվաստի այս ձևը վատ են բռնում:

108. Թե գարնանային աչքապատվաստի և թե կտրոնապատվաստի դեպքում անհրաժեշտ կտրոնները պետք է պատրաստել ուշ աշնանը ծառերի տերևաթափից հետո, կամ վաղ գարնանը՝ մինչև ծառերի բողբոջների բացվելը:

Մթերած կտրոնները պետք է պահել հով պահեստներում, 3—5 աստիճան ջերմության տակ, թեթևակի խոնավացրած ավազի մեջ:

Գարնանային աչքապատվաստի տեխնիկան նույնն է, ինչ և ամառայինը:

109. Կերոնապատվաստը լինում է յերկու հատակ—հասարակ և անգլխակա:

Կտրոնապատվաստի հաջողության առաջին և ամենակարևոր նախապայմանը պատվաստակալի և պատվաստացուի (կտրոնի) միահավասար հաստությունն է:

110. Հասարակ կտրոնապատվաստի դեպքում պատվաստակալը և կտրոնը կտրում են թեք ձևով ալիպես, վոր կտրվածքի յերկարությունը 3—4 անգամ ավելի մեծ լինի կտրոնի և պատվաստակալի հաստությունից:

Հետո յերկու կտրվածքներն իրար վրա յեն դրվում ալիպես, վոր նրանք հավասարապես միանան. ապա կապում են փաթաթանյութով ու մածիկ քսում:

Բայց այս ձևով կատարված պատվաստները յերբեմն լավ չեն կաշում, ուստի և շատ հաճախ գործ է ածվում ավելի կատարելագործված՝ անգլխակա կտրոնապատվաստը:

111. Անգլխակա կտրոնապատվաստի դեպքում պատվաստակալի և կտրոնի նույնաձև թեք կտրվածքի վրա վերին ծայրից մեկ յերրորդի վրա սուր դանակով ձեղքվածք են անում. ձեղքվածքի խորությունը հավասար պիտի լինի շեղակի կտրվածքի կեսին, լեզվակները հագցնում են իրար մեջ շատ ամուր ու կապում փաթաթանյութով և մածիկ քսում:

Վերը հիշված յերկու տեսակի կտրոնապատվաստների փամանակ կտրոնը պետք է ունենա 2—3 աչք:

ՏՆԿԱՐԱՆԻ 2-ՐԴ ԴԱՇՏ—ՄԻԱՄՅԱԿՆԵՐԻ ԱՋԵՅՈՒՄ

Տնկարանի առաջին դաշտը հաջորդ տարին արդեն կոչվում է 2-րդ դաշտ, այս դաշտում են գտնվում պատվաստված վայրակները, այստեղ են աճեցվում միամյա տնկիները:

112. Յեթե պատվաստված վայրակները կամ պատվաստակալները թողնենք ալիպես, ինչպես կան, ապա պատվաստված աչքը, վոր աճելով հետագայում աղնիվ տնկի յե դառնալու, բուրդովին չի աճի, կամ շատ թույլ աճեցողություն կունենա: Պատվաստի աչքին թույլ չեն տա աճելու վայրակի վրա յեղած բաղմաթիվ առողջ բողբոջները:

Վորպեսզի պատվաստված աչքն ազատորեն դարգանա և աճի, անհրաժեշտ է շատ վաղ գարնանը, մինչև գարնանային հյուսիսարևմտյան լույսը, մինչև բողբոջների բացվելը ալիպես դառնալով պատվաստված աչքի տեղից 12—15 սմ բարձր վայրակի վերին մասը կտրել ու հեռացնել:

Վայրակի թողած մասը (12—15 սմ բարձրությունը) կոչվում է բուքակ կամ յեղունգ, իսկ այդ գործողությունը՝ բուքակում են:

Բութակը (յեղունգը) թողնում ենք նրա համար, վորպեսզի պատվաստած աչքից աճող շիվը հնարավոր լինի կապել բութակին և շիվն տալ ուղղահայաց դրություն:

113. Բութակով ետի հետ միաժամանակ հարկավոր է վոչնչացնել վայրակի (թե բութակի և թե պատվաստակալի վրա) յեղած բուրբոջները և բողբոջները, ինչպես նաև հեռացնել պատվաստների կապերը, թույլ տալով պատվաստի աչքին ազատորեն դարգանալու:

114. Հետագայում, յերբ վայրակի վրա թողած մասում կսկսեն աճել բողբոջները, նրանց անհրաժեշտ է առանց ուշացնելու վոչնչացնել և այդ աշխատանքները կրկնել 10—15 որ անցնելուց հետո ու յերբեք թույլ չտալ, վոր վայրակի բողբոջներն աճեն, ալիպես նրանք կխլեն պատվաստաշիվ հյուսիսը և կթուլացնեն նրան:

115. Յերբ պատվաստած շիվը կունենա 8—10 սմ յերկարություն, պետք է նրան ձուլով կապել բութակին՝ շիվ հիմքի մասում, ութ թվանշանի ձևով:

Նկ. 9. Այգու դանակ

կապույտ ավելի վերը կատարելու դեպքում շիվը ծովածք կստանա, վոր ցանկալի չէ:

110 Պատվաստված շիվը 20 — 25 սմ դառնալու դեպքում հարկավոր է 2-րդ անգամ կապել բութակին 10—15 սմ բարձրությամբ վրա, քանի վոր շիվն ելի ծովում է մի կողմ:

117. Հուլիս ամսի վերջին պատվաստած շիվն իր ստորին մասում փայտանում է և այնքան մեծացած է լինում, վոր կարող է առանց կապի ուղիղ մնալ:

Այդ ժամանակ կապերն արձակում են, իսկ բութակն ամբողջովին կտրում հեռացնում:

Բութակը պետք է կտրել այդու սուր դանակով. կտրվածքը կատարել բոլորովին հարթ ու միանգամից և չթողնել բութակի հետք:

118. Պատվաստի բնի վրա մինչև սաղարթի հիմնական ճյուղերն ամառվա ընթացքում յերևացող բոլոր մանր ճյուղերը 2—3 անգամ պետք է ծերատումներ կատարել ցողունի հաստացման համար:

119. 2-րդ դաշտում պատվաստվելի հետագա խնամքը կայանալու է հողը 4—5 անգամ փխրեցնելու և ժամանակին ու ըստ պահանջի ջրելու մեջ:

Վնասատուներ յերևալուն պես անհրաժեշտ է պայքար կազմակերպել նրանց դեմ:

120. Ամառվա ընթացքում բավարար խնամքի ընթացքում

Նկ. 10. Բութակին կապված աղնիվ շիվը a) բութակ, b) աչքապատվաստի տեղը, c) բութակով ետի տեղը, d) պատվաստաշիվը, e և f կապերը, g) բութակը հեռացնելու (կտրելու) տեղը, յերբ արդեն աղնիվ շիվն ամբողջ է:

պատվաստները բավականաչափ աճում են և հասնում մոտավորապես մեկ մետր ու ավելի բարձրության:

Տերևաթափից հետո նրանք արդեն կոչվում են մրավյաղներ:

Կորիզավոր տեսակները հատկապես դեղձն ու ծիրանը Հայաստանի պայմաններում այնքան են մեծանում, վոր նրանց միանգամայն հնարավոր է և նպատակահարմար բաց թողնել տնկարանից՝ պտղատու աչքում տնկելու համար:

Իսկ հնդավորները սովորաբար տնկվում են յերկու տարեկան հասակում, վորպես յերկամյակներ, ուստի նրանք մի տարի ևս պետք է մնան տնկարանում:

ՏՆԿԱՐԱՆԻ 3-ՐԴ ԴԱՇԸ

121. Տնկարանի 3-րդ դաշտում (պատվաստի 3-րդ տարին) աճեցվում են հնդավորների միամյակները, հազվագյուտ դեպքում նաև կորիզավորները:

Այս դաշտում կատարվում է միամյա տնկիների ձևավորման լուրջ աշխատանքը:

Գարնանը մինչև հյութաշարժության սկսելը միամյակներն ետվում են 60—80 սմ բարձրությամբ վրա, նայած տեսակին ու փոփոխակին, այն նպատակով, վորպեսզի առաջացվեն անհրաժեշտ ճյուղավորություններ՝ տնկիների սաղարթը ձևավորելու համար:

122. Ձևավորման յերկու սխստեմ գոյություն ունի. ա) գերմանական հինգճյուղյա սաղարթի ձևավորման՝ Գաբելի սխստեմ և բ) նոր, ավելի կատարելագործված ու այժմ տարածված ամերիկյան Լիդեռային սխստեմ:

ՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.— Ձևավորման այս յերկու սխստեմների տեխնիկայի մասին կարդալ «Պտղատու աչքու ազրոձեռնարկումների» համապատասխան գլուխը:

123. Տնկարանի 3-րդ դաշտում, բացի ձևավորումից, ինչպես մնացած դաշտերում, սովորական կարգով կատարվում են քաղհան, հողի փխրեցում, դաշտի ջրում և այլն:

ՏՆԿԻՆԵՐԻ ՀԱՆՈՒՄԸ

125. Տնկիներն աշնան տնկման համար պետք է հանել աշնանը, իսկ գարնան տնկման համար հանել գարնանը: Բացառիկ

դեպքերում՝ հեռավոր վայրեր կամ լեռնային շրջաններ ուղարկելու դեպքում կարելի չէ հանել աշնանը՝ դարնանը տնկելու պայմանով:

Տնկիները հանելու ժամանակ հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել նրանց լրիվ հասունացման վրա, վորովհետև վոչ լրիվ հասունացած տնկիներն աշնանը տնկելու դեպքում ուժեղ չափով ֆլասավում են ձմեռային ցրտահարություններից:

Վորպեսզի տնկիները շուտ հասունանան, անհրաժեշտ է հանելուց 30—40 օր առաջ հողամասում դադարեցնել փխրեցումն ու ջրումը:

125. Անհրաժեշտ է հիշել, վոր հետագա ոգտագործման համար միանգամայն առողջ և լավ զարգացած տնկիներն են պետքական:

Տնկիներն այդում տնկում են մի քանի տասնյակ տարիների համար, ուստի և նրանք անպայման բարձր վորակի պիտի լինեն:

Տնկարանից բաց թողնվելիք տնկիները պետք է բավարարեն հետևյալ պահանջները.

ա) ունենան 25—30 սմ-ից վոչ պակաս յերկարության փրնջավոր արմատներ, բ) լավ զարգացած և ուղիղ ցողուն՝ առողջացած վերքերով, գ) կանոնավոր ձևավորված սաղարթ, դ) ճշտորեն համապատասխանեն սորտին, և) զերծ լինեն մեխանիկական ֆլասվածքներից, զ) բավականաչափ հասունացած և փայտացած լինեն:

126. Տնկիների հանումը մեղ մոտ դեռևս կատարվում է բահով. թեկուզ և արդեն գոյություն ունեն հանելու հատուկ գութաններ և մեքենաներ:

Տնկիների հանումը բահով կատարվում է հետևյալ կերպ. տնկենու մի կողմից 30—40 սմ խորությամբ առու յն փորվում: Առաջին բանվորը տնկենու բնից ձեռքով բռնելով թեքում է առվի կողմը և քիչ քաշում դեպի իրեն: Այդ ժամանակ 2-րդ բանվորը բահը խրելով հողի մեջ՝ 30—40 սմ վրա կտրում է արմատները, վորից հետո առաջին բանվորը տնկենին ամբողջությամբ զծուշությամբ հանում է:

127. Տնկիների արմատները խիստ տուժում են չոր ոռից և սառնամանիքներից, ուստի նրանց բացթյա թողնել չի կարելի: Այդ տեսակետից հանած տունկը մինչև տնկարանի համապատասխան վայրը տեղափոխելը հենց նույն փոսում անմիջապես պետք թաղել, կարճ ժամանակից հետո աշնանը տնկիներն այլ վայրեր ուղարկելու կամ տնկարանից պարբերաբար բաց թողնելու դեպքում տնկիների թաղումը կատարվում է թեթևակի, իսկ մեղկար ժամանակ, որինակ՝ ամբողջ ձմեռը պահելու դեպքում հարկավոր է նրանց թաղել հատուկ խնամքով ու լրջությամբ, վորպեսզի նրանք ձմեռվա ընթացքում չֆլասվեն:

128. Տնկիները թաղելու համար պետք է ընտրել չոր ու սովերոտ տեղ, ուր դարնանային ջրերը չեն վողողում և ջուրը չի լճանում. այդտեղ առուներ փորել մինչև 50 մետր յերկարությամբ, 1—1,5 մետր լայնությամբ և 50 սմ խորությամբ:

Առվի մի պատը թեք է արվում և այդ կողմում դարսվում են տնկիները մեկ ծառի շերտով, ըստ առանձին-առանձին սորտերի: Այս պետք է ծածկել հողով ամբողջովին թե արմատները և թե ցողունը:

Առաջին շարքից հետո դարսվում է 2-րդ շարքը, 3-րդ շարքը և այլն. ըստ վորում յուրաքանչյուր շարքը մյուսից բաժանվում է 25—30 սմ հողի շերտով:

Ծածկելուց հետո հողը լավ պետք է կոխոտել և նստեցնել արմատներին, վորպեսզի դատարկ տեղեր չֆլան:

Տնկիները թաղելուց հետո հողամասը պետք է լավ ջրել:

129. Տնկիները հեռավոր վայրեր տեղափոխելու դեպքում, պիտի հակավորել, վորպեսզի փոխադրելը հարմար լինի և ճանապարհին նրանք չչորանան կամ ցրտահարվեն:

Հակավորման համար ոգտագործում են ճլուպը, մամուռը, խսիրը և այլն:

Հանձնարարվում է ամեն հակի մեջ տեղավորել 50-ական հատ յերկամյա, կամ 100-ական հատ միամյա տնկիներ, վորոնց վրա նշանակել պտղատու ծառերի տեսակը, փոփոխակը և տնկարանի անունը:

Կազմեց՝ Ն. Ոհանյան

Խմբ.՝ Ա. Գ. Չիթյան

Սրբագրիչ՝ Գաբ. Հակոբյան

Գլավիտի լիազոր № 1153

Հրատ. № 403, տիրաժ 1000, պատվեր 155

Հանձնված է արտադրության 1937 թ. փետրվարի 11-ին

Ստորագրված է տպագրելու 1937 թ. մարտի 14-ին

Գյուղերատի տպարան, Յերևան, Նալբանդյան № 11

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0289762

147

19.673

ԳԻՆԸ 25 ԿԱԳ.

Наркомзем Арм. ССР—садоводческое управление

Агротехнические мероприятия

по плодовым питомникам

Сост. Л. Оганян

Сельхозгиз

1937

Ереван